

אהת שאלתי

למדתי נענית ונהנית

ויחן את פני העיר – לפרשת וישלח

לאחר שנפרד יעקב מעשו אחיו, הגיע לארץ ישראל וקבע את מקומו סמוך לשכם, כפי שכתוב "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׁכָם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ פְּנֵנָה בְּבֵּאוֹ מִפְּדֹן אָרֶם וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר" (לג, יח). את המילה 'ויחן' מבארים חז"ל: "התחיל מעמיד הטליסין (=שווקים, חנויות) ומוכר בזול, הדא אמרת שאדם צריך להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנו" (מדרש רבה עט, ו). ותוספת לכך מצינו בפסיקתא זוטרתא: "מה בא ללמדנו? שצריך אדם להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנה. ומה עשה להם? חנן פני העיר, אלו הפנים של עיר, השרים שבהם, שיגר להם דורונות".

איזו הנאה היתה לו ליעקב, שחש צורך להיטיב עם תושבי העיר?

תושבי העיר הרשו ליעקב לגור במחיצתם, ולא גירשוהו, ועל כך ראה לנכון לגמול להם על יחסם המיוחד כלפיו. הנהגתו מיוחדת בפרט לאור מקום חנייתו, 'את פני העיר', כביאור רד"ק, שמפרש את המילה 'ויחן' כפשוטה, מלשון חניה, וכך כתב: "ולא רצה להכביד על בני העיר ונטה אהלו מחוץ לעיר באותה חלקה שקנה". ולמרות שיעקב כלל לא נכנס להתיישב בתוכה, אלא ישב בפאתי העיר, חש צורך להודות על כך לתושביה.

הכרת הטוב

ביאר רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל, משגיח ישיבת מיר בספרו 'דעת תורה', שזו היתה מידתו ומהותו של יעקב, להכיר ולהוקיר על כל טובה, גם הקטנה ביותר. יעקב הרגיש שהוא חייב לאנשי העיר, על שנהגו בטובה כלפיו, ולא מנעו ממנו לחנות סמוך לעיר, המספקת לו את כל צרכיו. היתה זו בעיניו טובה גדולה. ומאחר שעיר זו גמלה איתו טובה, מיד החזיר לה טובה, בתיקון מרחצאות, והעמדת איטליסין ועוד.

'הכרת הטוב' הינה חובה מוסרית ממדרגה ראשונה. לכל אדם יש חובה אנושית ומוסרית של 'הכרת הטוב' ומחוייבות שבאה בעקבותיה.

הרב דסלר (מכתב מאליהו' חלק א עמוד 46) מבאר ש'הכרת הטוב' נובעת מ'כח הנתנה'. הנותן אינו חפץ במתנות חנם, שאיפתו היא רק לתת ולא למשוך אליו את הדברים שהם חוץ ממנו. לכן, כשיגיע אליו דבר מחברו, יתעורר בו הרצון לשלם עבורו, ואם לא יוכל לעשות זאת, ליבו ירגיש בחובת התשלומים, וזו נקראת 'הודיה'.

יסוד 'הכרת הטוב' הוא להרבות חיבה ורעות בין איש לרעהו. המכיר טובה לחברו שהיטיב עימו, יודע שחברו אוהבו, וכפי שאומר שלמה המלך (משלי כז יט): "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם".

הכרת הטוב גם לעובדי כוכבים

רבי מאיר חדש זצ"ל נותן הדגשה נוספת, למי דאג כאן יעקב אבינו? לכנענים, לעובדי עבודה זרה. וכך גם השיב לאחד מתלמידיו שביקש ממנו הדרכה לקראת העתקת מגוריו לעיר אחרת, ואמר לו: אדם הבא לגור במקום מסוים, חושב באופן טבעי על עצמו. כיצד יסתדר במקום המגורים החדש, ומה יוכל לקבל בו. **מיעקב אבינו אנו למדים שחובתו תחילה לחשוב במה יוכל להנעים לתושבי העיר.**

[על החובה להכיר טובה גם לאינם יהודים למדנו מפסק של רבי משה פיינשטיין (אגרות משה חלק ה או"ח סימן ז) שהמקור לנוהג שפשט בעם ישראל שקראו לבנים בשם 'אלכסנדר' (למרות שבמקור הוא שם של גוי) **בהכרת טובה** לאלכסנדר מוקדון, על כך שכיבד את שמעון הצדיק ולא נלחם בעם ישראל, כפי שמופיע במסכת יומא סט ע"א].

לימדנו יעקב אבינו שנדרש מאיתנו לחשוב על האחרים, על השכנים החדשים, ללא הבחנה לזהותם, מבלי לדעת מי הם. לחשוב עליהם, לא דווקא בתועלת הרוחנית שאפשר להרעיף עליהם, אלא גם מה אפשר לתרום להם **בגשמיות**.